

УДК 159.964.21

DOI 10.32782/urj/2026-4-1-5

ІНШИЙ: ЧУЖИЙ ТА ІНАКШИЙ. СОЛІДАРНІСТЬ ТА ЕТИКА РОЗРІЗНЕННЯ

Олег Христенко, магістр гуманітарних та соціальних наук з психології, практик психоаналізу
м. Париж, Франція

THE OTHER: ALIEN AND ALTER. SOLIDARITY AND THE ETHICS OF DISTINCTION

Oleh Khrystenko, Master of Humanities and Social Sciences in Psychology, Psychoanalysis Practitioner
Paris, France

<https://orcid.org/0000-0001-8991-0227>

khrystenkooleh@gmail.com

Вступ. Війни, міграційні кризи, політичні баталії – змушують нас розрізняти. Хто – жертва, а хто – агресор? Хто заслуговує на солідарність, а хто – на опір? Хто є людиною, яку треба захистити, а хто стає “ворогом”, якого дозволено ненавидіти? Класична психоаналітична теорія розрізняє Великого Іншого (символічний порядок) та маленького іншого (інші люди, реєстр Уявного). Але ця дихотомія не пояснює соціально-етичного: чому маленький інший може перетворюватися то на об’єкт турботи, то на об’єкт ненависті. Існує моральна різниця всередині самої категорії маленького іншого – різниця, яка в мирний час може залишатися непоміченою в клініці, але в час війн, міграційних криз та соціальних конфліктів стає питанням життя і смерті.

Мета цього тексту – запропонувати етику розрізнення, що базується на психоаналітичній думці, між “чужим” та “інакшим”, яка дозволить етично орієнтуватися в умовах соціальних конфліктів, війн та міграційних криз. Така етика покликана зберегти здатність як до критичного самоаналізу власних проєкцій, так і до легітимної солідарності проти реальних порушників символічного порядку.

Я пропоную розрізняти дві модальності функціонування іншого:

– Інакший – інший, визнаний у його суб’єктності, уразливості та відмінності від нас;

– Чужий – інший як екран проєктивних ідентифікацій, носій приписаних архаїчних насолод, потенційна загроза.

Структура мого аргументу:

1. Формування здатності розрізняти Я та іншого є тривалим та складним процесом. Віннікотт описує його через поступову диференціацію я/не-я (Winnicott, 1954), Кляйн – через параноїдно-шизоїдну та депресивну позиції, Лакан (Lacan, 1966) – через дзеркальну стадію, а Дольто – через серію символічних кастрацій (Dolto, 1984). Ця здатність залишається хиткою протягом усього життя, особливо під тиском різних ліній тривоги.

2. Тривога активує архаїчні проєктивні механізми, що можуть перетворювати інакшого на чужого – носія найгірших насолод.

3. Етична робота полягає в деконструкції цих проєкцій (того, що можна назвати “внутрішнім фашизмом”) та відновленні здатності визнавати інакшість.

4. Водночас існує межа: реальне порушення конституційних табу символічного порядку вимагає солідарності проти порушника – але навіть тут потрібно зберігати розрізнення.

Виклад основного матеріалу. Психоаналіз – це знання спекулятивне, але яке має клінічний ефект. Отже, зробимо спекулятивну подорож до витоків формування нашої окремішності, щоб зрозуміти, звідки береться наша

здатність (або неспроможність) розрізняти себе та іншого, а згодом – інакшого та чужого.

Людина в певний міфічний час потрапляє у стан всезадоволення. Вона живе ілюзією ідеального світу – це як палац принца Гаутами, де все влаштовано так, щоб не бачити страждання. Самим цим палацом є непорушений образ ідеальної турботи опікуна. Але опікун не ідеальний, і він фруструє. Важливо, щоб це було вчасно й не надто сильно. Віннікотт говорить про основоположну ілюзію.

За Віннікоттом, перші стосунки немовляти з матір'ю є «безжальними» – не визнають права об'єкта на окреме існування. Мати має бути цілковито «використовуваною», підпорядкованою потребам дитини. Лише поступово вона зможе проявитися як інший, незалежний суб'єкт зі своїми власними бажаннями. Віннікотт описує це через парадокс: первинний об'єкт має бути одночасно знайденим і створеним. Немовля переживає ілюзію, ніби воно саме творить те, що знаходить. Така «невизначеність» щодо походження досвіду є необхідною умовою: на цьому тлі згодом виникне питання про походження в структурному сенсі (Winnicott, 1956)

Рене Руссійон, спираючись на дослідників з Ліона в галузі когнітивних наук, М. Жаннеро та Н. Георгієфф, які вносять важливі питання щодо первинної недиференціації немовляти та його середовища, спираючись на концепцію дзеркальних нейронів, говорить, що немовля, як і маленька дитина, «неврологічно» не здатне відразу розрізняти дію, яку воно бачить, від тієї, яку воно виконує саме або уявляє. Обидві дії – зовнішня та внутрішня – спричиняють однакові нейрокогнітивні ефекти. Як наслідок, те, що М. Жаннеро називає «суб'єктністю особистості», тобто здатність визначати, хто є агентом дії, має поступово формуватися через взаємодію з людським середовищем (Roussillon, 2019).

З цього можна зрозуміти всю важливість перехідності, яка встановлюється між матір'ю та дитиною. Ця система запобігає травмам і не дозволяє дитині зіткнутися з дилемою, яку вона не може вирішити: це результат моїх дій чи дій іншого? Клінічно можна спостерігати, що коли дитина стикається з цим питанням, її першою реакцією є мазохістсько-нарцисична

відповідь, тобто вона схильна приписувати собі походження дії або процесу, як перша форма раннього процесу «ідентифікації з агресором» або спроба контролю. Саме так формується ядро первинної провини, коли догляд є недостатньо адаптованим або невідповідним, або коли захисна функція середовища не працює. Це ядро провини виникає тоді, коли дитина починає відчувати себе джерелом того, що не функціонує належним чином.

Постає питання, коли і як виникає здатність суб'єкта чітко розрізняти те, що походить від нього самого, і те, що надходить від іншого чи зовнішнього середовища. Можна припустити, що хорошим індикатором цього процесу є поява у дитини ознак самоусвідомлення.

Дослідження Лакана, а точніше його опис «дзеркальної стадії», дозволяють припустити, що дитина, «впізнаючи» себе у дзеркалі, отримує уявлення про свій образ, за допомогою якого вона починає розрізняти своє «я» від «не-я» – приблизно у віці вісімнадцяти місяців. Поява в її мовленні терміна, що позначає її саму, підтверджує цей процес і гіпотезу Лакана про досвід, у якому формується «я». Однак цей процес є складнішим, ніж може здатися.

Сучасний психоаналіз розширює розуміння цього процесу. Рене Руссійон пише, що впізнання себе в дзеркалі передуює ціла організація, у якій дитина починає відчувати себе, перш ніж впізнати свій образ у дзеркалі. Ця здатність відчувати себе відокремленим від середовища починає проявлятися з двох третин першого року життя, коли встановлюється те, що М. Кляйн називає «депресивною позицією». Це узгоджується з появою «тривоги перед незнайомцем», описаної Р. Шпіцом, яка вказує на визнання матері як особливої людини, несхожої на інших (Roussillon, 2019).

Саме депресивна позиція пов'язана з відчуттям окремішності Я. Томас Огден пише, що коли немовля стає суб'єктом-інтерпретатором, воно вперше може спроектувати цей психічний стан на своє сприйняття іншого та розглянути можливість того, що інші люди також переживають почуття та думки схожим чином. Усвідомлення того, що інша людина є не лише об'єктом, а й суб'єктом, створює умови, за яких немовля може відчувати турботу про іншого. Коли немовля набуває здатності від-

чувати турботу про іншого як про цілісну та окрему істоту, тобто про живу людину, воно також набуває здатності відчувати провину та бажання відшкодувати шкоду (Ogden, 1986).

Якщо основною тривогою параноїдно-шизоїдної позиції є страх знищення, то основною тривогою депресивної позиції є страх втрати об'єкта. Втрачений об'єкт сприймається як цілісна та окрема людина, яку, можна побоюватися, можна втратити, пошкодити або навіть знищити.

Це критично важливий момент для нашого розуміння різниці між чужим та інакшим: здатність до депресивної позиції є передумовою визнання іншого як інакшого, тобто як окремого суб'єкта, що має свої бажання, свою вразливість, своє право на існування. Регресія до параноїдно-шизоїдної позиції, навпаки, перетворює іншого на чужого – на загрозу, яку треба знищити або контролювати.

Але все ж таки саме стадія дзеркала Лакана є моментом, коли Я з'являється досить чітко. Рене Руссійон пише, що хоча самоусвідомлення дійсно починає з'являтися приблизно у віці вісімнадцяти місяців, на той момент воно ще далеко не є стабільним і не переноситься на всі ситуації. Потрібно дочекатися п'яти або шести років, щоб дитина змогла впізнавати свій образ за будь-яких обставин (Roussillon, 2019). Таким чином, лише після завершення едіпового комплексу правильне визначення причин подій стає можливим у більшості ситуацій.

Тут важливо ввести концепцію символічних кастрацій Франсуази Дольто, на яку я спираюся у розумінні формування символічного порядку. Дольто розробила теорію символічних кастрацій – послідовних етапів структурування суб'єкта через заборони та обмеження (Dolto, 1984). У неї це:

– Пуповина кастрація – первинне відділення від материнського тіла, що дає потенціал окремішності.

– Оральна кастрація, що пов'язана з відлучення від грудей, встановлює табу на канібалізм, й поглиблює межу між дитиною та іншими.

Анальна кастрація, яка пов'язана з контролем сфінктерів, логікою обміну та дару, і стає основою для табу на вбивство.

– Едіпова/генітальна кастрація, що впроваджує табу на інцест та встановлює системи роду, що стають матрицею й інших соціальних стосунків.

Кожна з цих кастрацій є моментом втрати, але водночас – і символізації, входження в мову, в закон. Символічне в цій оптиці – це жива тканина заборон та дозволів, що вписують суб'єкта в культуру. Символічний порядок формується через табу та кастрації, які дозволяють дитині стати суб'єктом, здатним до відношень з іншими.

Проте, навіть у дорослому віці ми іноді стикаємося з труднощами у розрізненні того, що походить від нас, а що від іншого. Наприклад, під час прогулянки містом, коли ми бачимо своє зображення на екрані камери, нам може бути не одразу очевидно, що це ми самі.

У ситуаціях емоційно активної взаємодії, таких як стосунки в парі чи групі, визначення того, що походить від нас, а що від іншого, може бути ще складнішим. Іноді це питання набуває переслідувального або травматичного характеру. Наша диференціація від іншого ніколи не є легкою та очевидною, вона має бути здобута і вона залишається результатом процесу, який триває протягом усього нашого життя. Це означає, що здатність розрізнити себе та іншого, а отже й здатність бачити в іншому інакшого (а не чужого) – це не раз і назавжди досягнутий стан, а постійна психічна робота, яка може перериватися під тиском різних факторів, насамперед – тривоги.

Ситуації тривоги є ситуаціями, які можуть викликати сплутанність Я та іншого, регресію до більш архаїчних способів функціонування, активацію проєктивних механізмів. Саме в стані тривоги інакший найлегше перетворюється на чужого.

Сьогодні, вслід за французькими фрейдистами, ми можемо говорити про три лінії тривоги (Bergeret, 1996). Кожна лінія тривоги активує специфічні проєктивні механізми і породжує свою фігуру чужого:

– Тривоги розпаду (анігіляційні, тривога розпаду, тривога спустошення). Це найбільш архаїчні тривоги, пов'язані з загрозою психічного та фізичного знищення. На цьому рівні немає ще чіткого розрізнення Я/інший, і загроза відчувається як катастрофічна, абсо-

лютна. Чужий тут – це образ того, хто вичерпає суб’єкта, висмокче з нього все хороше та живе. Це фігура вампіра, паразита, того хто “з’їсть” нас зсередини. Проекція на іншого всієї деструктивності, яка не може бути символізована. Приклад: антисемітські образи євреїв як тих, хто “висмоктує кров народу”, або мігрантофобські фантазми про тих, хто “з’їдає наші ресурси”.

– Сепараційні тривоги (втрати об’єкту, опори, контролю; тривоги проникнення; анальна пенетрація; агресії та відповіді на свої агресивні бажання). Ці тривоги пов’язані з формуванням меж Я, з питанням: де закінчується я і починається інший? Вони включають страх втратити контроль над своїми кордонами, страх бути проникненим, пошкодженим. Чужий тут проявляється під маскою того, хто проб’є оболонку ідентичності, хто вторгнеться всередину, хто нападе першим. Це породжує логіку превентивної агресії: “Я мушу вдарити першим, бо інакше він знищить мене”. Також на цьому рівні активна проекція власних агресивних імпульсів: оскільки я відчуваю деструктивність всередині себе (бажання знищити фруструючий об’єкт), я проектую цю деструктивність на іншого і вірю, що саме він хоче мене знищити. Приклад: гомофобія часто базується на тривозі проникнення (“вони хочуть нас розбестити, проникнути в наші сім’ї, школи”); расизм може базуватися на проекції власної агресивності (“вони агресивні, небезпечні”).

– Кастраційні тривоги. Це тривоги, пов’язані з едіповим комплексом, з питанням бажання, закону, місця в символічному порядку. Страх втратити своє місце, своє право на бажання, своє особливе відношення з об’єктом любові. Чужий тут – це той, хто забирає наше улюблене, або те, що робить улюбленими нас. Він займає місце, яке має належати нам. Він отримує насолоду, якої ми позбавлені. Приклад: мізогінія може базуватися на кастраційній тривозі (жінка як та, що має те, чого не маю я, або та, що позбавляє мене); ксенофобія часто артикулюється як “вони беруть наші робочі місця, наших жінок” (забирають об’єкти нашого бажання).

Спільним для всіх трьох ліній тривоги є механізм проекції: те, що не може бути

визнане, символізоване в собі (деструктивність, бажання, вразливість), проектується на іншого. Але проектується не просто як нейтральна характеристика, а як надмірна, архаїчна, непристойна насолода.

Чужий – це завжди той, хто насолоджується “не так”, “забагато”, “тим, чим не треба”. Він насолоджується нашими ресурсами (оральна фантазія), нашими жінками (генітальна фантазія), нашим знищенням (садистична фантазія). Саме ця приписана йому надмірна насолода робить його нестерпним і виправдовує агресію проти нього.

Пропаганда завжди експлуатує ці механізми: вона малює іншого у вигляді тварин, комах, тих хто погруз у розпусті, наркоманії, алкоголізмі. Вона каже, що такого чужого варто знищити, і це формує певну квазі-солідарність перед обличчям загрози. Така квазі-солідарність продиктована деструктивністю, ненавистю та страхами, а не реальною етичною позицією. Цей чужий може бути жінкою, може бути чорним, може бути геєм, може бути євреєм, може бути мігрантом. Суть не в характеристиках іншого, а в психічній операції, яка перетворює його на екран проекцій.

Отже, ми маємо два принципово різні типи солідарності:

1. Квазі-солідарність проти проєктивного чужого. Це солідарність, вибудована навколо спільного ворога, який насправді є екраном наших власних проєкцій. Вона базується на:

- Тривозі та регресії до параноїдно-шизоїдної позиції;
- Проекції власної деструктивності, заборонених бажань;
- Дегуманізації іншого (він – не людина, а тварина, паразит, зло);
- Фантазмі про його надмірну насолоду.

Така солідарність є деструктивною, вона не тільки руйнує іншого, але й руйнує здатність суб’єктів до символізації, перетворює їх на масу, керовану примітивними афектами.

2. Солідарність навколо захисту символічного порядку. Але є дійсно випадки, коли солідарність ґрунтується навколо праведного гніву, коли хтось дійсно руйнує символічне, коли він реально порушує конституційні табу. У термінах Дольто, символічний порядок формується через серію кастрацій, що вводять фундамен-

тальні заборони: заборону на злиття з матір'ю, на інцест, на вбивство. Ці табу не є культурно-специфічними – вони є конституційними для можливості людського співжиття, для можливості символізації як такої. Коли хтось порушує табу на вбивство (особливо масове, систематичне вбивство), на тортури, на сексуальне насильство над дітьми – він не просто порушує закон, він руйнує саму можливість символічного порядку для всіх, того середовища, що дає рамки та можливість жити. Діти, які ростуть у світі, де вбивають, не можуть пройти символічні кастрації нормально. Символічне не може функціонувати, коли його фундаментальні табу порушуються безкарно. Тоді солідарність проти порушника є ****легітимною****. Вона вибудовується навколо спільної рани, можливо навіть через механізми істеричного зараження, шляхом сестринства (як говорить Фрейд про ідентифікацію за типом симптому). Ця солідарність – це здатність символічного заліковувати себе, відновлювати порушені межі. Порушення табу на вбивство, або порушення інших конституційних табу – повинно викликати солідарність. Це єдиний момент, коли інший отримує інакшість як мітку того, що він стає справжнім чужим – тим, хто поставив себе поза символічним порядком через свої дії.

Джудіт Батлер підкреслює, що всі люди є вразливими істотами, і саме ця вразливість має стати основою етики. Вона стверджує, що визнання нашої власної вразливості та вразливості інших може сприяти більш гуманним і ненасильницьким формам взаємодії. Це включає розуміння того, що кожна людина залежить від інших, і ця взаємозалежність має бути визнана як основа етичної поведінки. Батлер також вдало критикує ідею про те, що етика може обмежуватися лише локальним або національним рівнем. Вона стверджує, що в умовах глобалізації ми повинні розглядати себе як частину глобальної спільноти, де дії одних впливають на життя інших. Це означає, що етика ненасилля має включати турботу про тих, хто знаходиться далеко від нас, наприклад, про жертв війн, міграцій або економічних криз (Butler, 2020).

Здатність побачити уразливість іншого – це маркер того, що ми бачимо в ньому інакшого,

а не чужого. Чужий у фантазмі завжди всемогутній, невразливий, загрозливий. Інакший – такий самий вразливий, як ми. Навіть той, хто порушив табу, залишається вразливим. Він може бути покараний, ув'язнений, але не дегуманізований. Він підлягає закону саме тому, що він людина, суб'єкт відповідальності.

Ми живемо у взаємозалежності та спільній відповідальності за мир. Ми не всі можемо докласти рівних зусиль для кращого, але можемо бути в активному діалозі, й бути хоч іноді чутливими до болю іншого, навіть якщо він інакший. Це вимагає безкінечної роботи в пошуку іншого в нас і інакшого ззовні. Визнати іншого як рівного собі, навіть у ситуаціях конфлікту. Це вимагає відмови від ієрархій та дискримінації, які часто є основою насилля.

Мир таким чином не може бути досягнутим назавжди. Людська психіка така, що тривога завжди може повернути нас до проєктивних механізмів, перетворити інакшого на чужого. Але щоб мир був хоча б можливим, ми повинні відкрити іншого як інакшого – з нашими спільними людськими рисами, як того хто вразливий, хто залежить від інших, хто має право на суб'єктність.

Виходячи за межі психоаналізу, можна сказати, що головна духовна вправа людини в наш час – якщо згадати та екстраполювати цей концепт П'єра Адо – може стати де-конструкція внутрішнього фашизму. Під “внутрішнім фашизмом” я маю на увазі не просто політичну позицію, а психічну структуру, що базується на нездатності витримувати амбівалентність (світ розділяється на абсолютно хороших “нас” та абсолютно поганих “їх”), тотальності проєкції (все погане проєктується на іншого), дегуманізації іншого (він перестає бути суб'єктом), садо-мазохістській економії (підпорядкування тиранічному Над-Я) та ідентифікації з агресором (ототожнення з силою, яка може знищувати).

Де-конструкція внутрішнього фашизму – це психічна та етична робота, що включає аналіз власних проєкцій, відновлення здатності до депресивної позиції (визнання іншого як окремого суб'єкта), символізацію власних тривог, визнання власної вразливості та відновлення здатності до амбіва-

лентності. Ця робота не замінює політичної боротьби проти реальних порушників табу, навпаки – вона робить цю боротьбу більш етичною, дозволяє тримати розрізнення між легітимною солідарністю (проти того, хто реально руйнує символічне) та деструктивною квазі-солідарністю (проти проективного чужого).

Здатність зберігати це розрізнення критично важлива: вона дозволяє боротися проти дій, а не дегуманізувати осіб, зберігати здатність

до майбутнього миру, не перетворитися на те, проти чого борешся. Етична робота – у здатності тримати це розрізнення навіть в умовах тривоги та конфлікту. Саме цього вимагає від нас війна, міграційна криза, соціальна поляризація сьогодні. Розрізнення чужого та інакшого – це не просто теоретична дистинкція, а етична необхідність, що може допомогти уникнути найгірших форм деструктивності, зберігаючи здатність захищати символічний порядок людського співжиття.

Список літератури:

- Bergeret, J. (1996). *La personnalité normale et pathologique*. Dunod.
- Butler, J. (2020). *The force of nonviolence: An ethico-political bind*. Verso.
- Dolto, F. (1984). *L'image inconsciente du corps*. Éditions du Seuil.
- Hadot, P. (1995). *Qu'est-ce que la philosophie antique?* Gallimard
- Klein, M. (1957). *Envy and gratitude*. In *Envy and gratitude and other works, 1946–1963* (pp. 176–235). Delacorte Press.
- Lacan, J. (1966). *Le stade du miroir comme formateur de la fonction du Je*. In *Écrits* (pp. 93–100). Éditions du Seuil.
- Ogden, T. H. (1986). *The matrix of the mind: Object relations and the psychoanalytic dialogue*. Jason Aronson.
- Roussillon, R. (2019). *Le transitionnel, le sexuel et la réflexivité*. Dunod.
- Winnicott, D. W. (1958). *The depressive position in normal development*. In *Through paediatrics to psychoanalysis: Collected papers* (pp. 262–277). Basic Books. (Оригінальна робота опублікована 1954–1955)
- Winnicott, D. W. (1958). *Primary maternal preoccupation*. In *Through paediatrics to psycho-analysis: Collected papers* (pp. 300–305). Basic Books. (Оригінальна робота опублікована 1956)

Анотація. Коли інший перетворюється на ворога? Класична психоаналітична дихотомія між Великим Іншим (символічний порядок) та маленьким іншим (інші у реєстрі Уявного) залишає поза увагою критичне моральне розрізнення: не всі “інші” функціонують однаково в нашій психіці та суспільстві. Цей текст пропонує етику розрізнення між двома модальностями іншого – “чужим” і “інакшим” – як інструмент орієнтації в сучасних соціальних конфліктах, війнах та міграційних кризах. Інакший – це інший, якого ми визнаємо у його суб’єктності, вразливості та відмінності. Чужий – це інший-як-загроза, екран наших проєкцій, носій приписаної йому надмірної, непристойної насолоди, який “має бути знищений”. Що перетворює інакшого на чужого? Здатність розрізняти себе та іншого формується протягом усього життя й залишається хиткою під тиском тривоги. Три лінії тривоги – розпаду, сепараційна та кастраційна – активують архаїчні проективні механізми, породжуючи деструктивну квазі-солідарність навколо спільного ворога-проєкції. Антисемітизм, гомофобія, ксенофобія – усі ці феномени живляться одним механізмом: перетворенням іншого на чужого. Але не вся солідарність проти іншого є деструктивною проєкцією. Текст розрізняє квазі-солідарність (проти проективного чужого) та легітимну солідарність (проти реального порушника конституційних табу символічного порядку – вбивства, насильства, інцесту). Ця відмінність критична: вона дозволяє боротися проти дій, не дегуманізуючи осіб, зберігати здатність до майбутнього миру, не перетворитися на те, проти чого борешся. Спираючись на етику вразливості Джудіт Батлер та психоаналітичні концепції, автор пропонує де-конструкцію “внутрішнього фашизму” – нездатності витримувати амбівалентність, тотальної проєкції, дегуманізації – як духовну вправу нашого часу. Здатність побачити уразливість іншого стає маркером того, що ми бачимо в ньому інакшого, а не чужого. Ця психічна та етична робота не замінює політичної боротьби, а робить її етичнішою, дозволяючи

зберігати критичне розрізнення навіть в умовах конфлікту. Розрізнення чужого та інакшого – це не просто теоретична дистинкція, а етична необхідність для збереження людяності в добу війн та поляризації

Ключові слова: Інший, інакший, чужий, солідарність, тривога, проекція, символічний порядок, символічні кастрації, вразливість, депресивна позиція, внутрішній фашизм, етика ненасилля, психоаналіз, Лакан, Дольто, Батлер.

Abstract. When does the other become an enemy? The classical psychoanalytic dichotomy between the big Other (symbolic order) and the little other (others in the register of the Imaginary) overlooks a critical moral distinction: not all “others” function identically in our psyche and society. This text proposes an ethics of distinction between two modalities of the other—“the alien” and “the alter”—as a tool for orientation in contemporary social conflicts, wars, and migration crises. The alter is the other we recognize in their subjectivity, vulnerability, and difference. The alien is the other-as-threat, a screen for our projections, a bearer of attributed excessive, obscene jouissance, who “must be destroyed.” What transforms the alter into the alien? The capacity to distinguish self from other develops throughout life and remains precarious under the pressure of anxiety. Three lines of anxiety—annihilation, separation, and castration—activate archaic projective mechanisms, generating destructive quasi-solidarity around a shared enemy-projection. Anti-Semitism, homophobia, xenophobia—all these phenomena feed on one mechanism: the transformation of the other into the alien. But not all solidarity against the other is destructive projection. The text distinguishes quasi-solidarity (against the projective alien) from legitimate solidarity (against the real violator of the symbolic order’s constitutive taboos—murder, violence, incest). This distinction is critical: it allows us to fight against actions without dehumanizing persons, to preserve the capacity for future peace, to avoid becoming what we fight against. Drawing on Judith Butler’s ethics of vulnerability and psychoanalytic concepts, the author proposes the deconstruction of “internal fascism”—the inability to tolerate ambivalence, total projection, dehumanization—as a spiritual exercise of our time. The capacity to see the other’s vulnerability becomes a marker that we see in them the alter, not the alien. This psychic and ethical work does not replace political struggle but makes it more ethical, allowing us to maintain critical distinction even under conditions of conflict. The distinction between alien and alter is not merely a theoretical distinction but an ethical necessity for preserving humanity in an age of wars and polarization.

Keywords: Other, alter, alien, solidarity, anxiety, projection, symbolic order, symbolic castrations, vulnerability, depressive position, internal fascism, ethics of nonviolence, psychoanalysis, Lacan, Dolto, Butler.

Дата першого надходження статті до видання: 27.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)